

Hunyadi Mátyás külpolitikájának morvaországi vonatkozásai

Bevezetés

Hunyadi Mátyás külpolitikai sikertörténetét jól bizonyítja a róla szóló jelentős mennyiségű szakirodalom. A magyar történelemtudomány számára nem jelent újdonságot, hogy Mátyás külpolitikája túlmutat saját régióján és messzemenő európai mozgástérrel rendelkezik. Ezt jól példázza, hogy aktív diplomáciai kapcsolatot tart fenn, közvetlen szomszédjain túl, távolabbi hatalmakkal számos irányba, az Oszmán Birodalom-tól egészen a Francia Királyságig egyaránt. A korszak szövevényes diplomáciai hálózatának részletes bemutatása, amiben jelentős szerepet tölt be Mátyás udvara, túlhaladná ezen tanulmány kereteit. A tanulmány célja Mátyás morvaországi hadjáratának körülményeit megvizsgálni. Ezzel felvázolni, hogy Mátyás hogyan is készült fel egy hadjáratra, hogyan tudta a körülményeket saját előnyére fordítani, valamint megragadni a kínálkozó lehetőségeket. Mivel a morvaországi események túlmutatnak egy kisebb regionális konfliktusnál, ezért az ügy kapcsán felbukkanó diplomáciai próbálkozások kiválóan felvázolják a korabeli Európa érdekszövetségi hálózatait. Emellett fény derül arra is, hogy Mátyás miként tudta Podjebrád György ellenfeleivel szövetkezve saját előnyére fordítani a körülményeket.

A jelentős diplomáciai elemzéssel megpróbálom bebizonyítani, hogy ez a mozzanat messzemenően túlmutat a Magyar Királyság és a Cseh Korona országainak kisebb regionális konfliktusán. A munka jelentősége, hogy a tanulmány elkészítése során a magyar irodalmon túl igyekeztem megvizsgálni a külföldi, főként cseh irodalmat is. Ennek eredményeként a magyar történetírás számára kevésbé ismert cseh nézőpontot is bekerül a magyar történelemkutatásba. Emellett a Mátyás korából származó forrásokat morvaországi szempontból egy olyan perspektívából vizsgálni, amire a magyar szakirodalom kevésbé figyelt eddig. A különböző nézőpontok segítségével Mátyásról egy teljesen új nézőpont bontakozik ki, ami segít pontosabb képet mutatni, a kulturális hagyomány által „igazságos” jelzővel illetett reneszánsz uralkodót.

A hadjárat összetettségét az elhúzódó időtartam mellett maga az értelmezésének problémája is jól mutatja. Már a korban sem volt újdonság, hogy figyeltek a nemzetközi attitűdök megtartására. Mátyás számára is fontos volt a jó hírének megőrzése, akárcsak cseh ellenfele Podjebrád György számára egyaránt. Az, hogy a nemzetközi politikában milyen szerepet is játszik azt számos tényező képes befolyásolni. Ezen folyamatok irányításul szolgál a diplomácia, ami már a korszakban is egy Európát behálózó szövevényes hálózatot alkotott. Ez lehetett az oka annak, hogy magát a konfliktust lehet egyaránt hódító háborúnak, keresztes

hadjáratnak, valamint polgárháborúnak is nevezni. A különböző perspektívák bemutatásával erről is egy sokkalta pontosabb képet lehet alkotni és megérteni, hogy mennyire összetett konfliktusról is beszélünk. A nemzetközi kapcsolatrendszer mellett igyekszem Mátyás hazai, valamint morvaországi érdekérvényesítését is bemutatni. Azzal ugyanis a magyar szakirodalom eddig még nem foglalkozott túlzott mértékben, hogy Mátyás miként terjesztette ki hatalmát Morvaországra.

Végül a tanulmány során igyekszem összehasonlítani a két kortárs uralkodó, Hunyadi Mátyás és Podjebrád György, módszereit és sikerességét. A két uralkodó ugyanis számos ponton, mint módszereiben úgy ambícióiban nagyon hasonlóak. Ezek közé tartozik uralkodásuk időszaka, módszere, dinasztikus problémájuk, valamint külpolitikai ambícióik. A sok hasonlóság mellett inkább a sikeresség kérdése hat érdekességgé, ugyanis lehet módszereikben hasonlóak, de eredményeikben kevésbé. Az eseményeket megvizsgálva igyekszem rávilágítani, mik is azok a tényezők, melyek ezt a különbséget eredményezik.

Tartalom

Bevezetés.....	2
Cseh körülmények és a háború eseménytörténete	5
A háború megítélése	9
Mátyás morvaországi berendezkedése	13
Mátyás belföldi érdekérvényesítése	16
Mátyás hadjáratának külpolitikai vonatkozásai	19
Összegzés – Konklúzió	23
Felhasznált Irodalom	25

Cseh körülmények és a háború eseménytörténete

A körülmények megismerése szempontjából fontos vázolni a Cseh Korona országainak helyzetét, valamint a háború rövid eseménytörténetét. Fontos kiegészítés, hogy a tanulmány során a Cseh Korona országai kifejezést igyekszem használni, mivel a Cseh Királyság egy összetettebb államforma. A cseh korona hagyományosan Bohemia, Morvaország, Szilézia, valamint felső és alsó Lausitz nevezetű országrészeket egyesíti. Ebből kifolyólag használom a továbbiakban a Cseh Korona országai kifejezést, mint egységesítést. A megkülönböztetést azért tartom fontosnak, mivel így egyértelműbb, hogy a vizsgált események épp melyik országrészben zajlanak. Továbbá a körülmények kellő megértéséhez látni kell, hogy ezek az országrészek nem tekinthetők egyértelműen egy egységnek. Az országrészek ugyanis külön regionális vezetéssel (kormányzó) rendelkeztek. A cseh korona az, aminek köszönhetően beszélhetünk egy egységről, vagy államról.

Az eseménytörténet részletes bemutatását nem tartom fontosnak az ezzel foglalkozó jelenetős mennyiségű szakirodalom okán. Mindössze azokat a sarkalatos eseményeket igyekszem kiemelni, amik ellentétként jelennek meg a magyar, valamint cseh szakirodalom során. Emellett igyekszem kihangsúlyozni azokat az eseményeket is, amik a magyar szakirodalomban kevésbé, vagy egyáltalán nincsenek kiemelve, azonban fontos elemként szolgálnak a konfliktus megértése során.

A két uralkodó kapcsolata látványosan Podjebrád Katalin 1464-es halálával kezdett romlani.¹ Ezt követően a két udvart többé már sem érdek, sem szövetség nem kötötte egymáshoz. Eközben a Cseh Korona országaiban polgárháborús állapotok uralkodtak. Podjebrád György ugyanis a bázeli zsinat (1439-1445) során elfogadott prágai compactatum alapján a cseh huszita egyházra kezdte építeni államapparátusát.² A római egyház fejének a pápának egyértelmű célja volt ezzel szemben, hogy Podjebrád György eretnek uralkodót eltávolítsa.³ Az események csúcspontja végül az lett, amikor a pápa, II. Pál (1464-1471) 1466. december 6-án kiátkozta a katolikus egyházból Podjebrád Györgyöt és azokat akik hűek maradtak hozzá.⁴ Mátyás számára kiváló alkalom nyílt a beavatkozásra, ugyanis a pápa II. Pál buzdította őt az eretnekek elleni háborúra. Emellett Mátyás sikeresen 1468-ban Váradon

¹ Homol'a Tomáš: *Vztáhy Uhorského a Českého královstva v druhé polovici 15. století*. in.: Historický časopis. ročník 64. číslo 1. Bratislava 2016. 6.

² PÁNEK, Jaroslav – TŮMA, Oldřich (eds.): *Dějiny českých zemí*, Praha, Universita Karlova, 2018. 228.

³ Čornej, Petr – Bartalová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek VI., 1437–1526. 2007. 242.

⁴ E. Kovács, Péter: *Matthias Corvinus*. 100.

fegyverszünetet kötött II. Murád oszmán szultánnal.⁵ Ezt követően a körülményekből adódóan Mátyásnak mindössze egy „casus belli” -re volt szüksége. Erre Podjebrád György fia Viktorin, Morvaország kormányzója, adott lehetőséget. Viktorin ugyanis megtámadta III. Frigyes német-római császárt, akinek megsegítésére Mátyás hadat üzenhetett a Cseh Korona országainak.⁶ Fontos hozzátenni, hogy Viktorin agressziója önmagában még nem számított elegendő indoknak egy hadi beavatkozásra. Mátyás ugyanis az 1463-as bécsújhelyi szerződésre hivatkozva⁷ Frigyes megsegítése okán támadhatott a cseh hadakra. Ez a tény is jól bizonyítja, hogy maga a casus belli néven illetett eseménynek is mekkora jogi háttérrel kellett rendelkeznie egy esetleges összetűzés érdekében.

A polgárháborús viszonyok miatt a Cseh Korona országai már eleve megosztottnak bizonyultak. A fő ellenpólusnak a morvaországi katolikus vezetés számított. A Podjebrád György politikájával egyet nem értő politikai tömörülés a Zöldhegyi Liga (Zelenohorská Jednota) lett, amit 1465 november 28-án alapítottak meg és élükön Zdeněk Konopišťský ze Šternberka állt.⁸ A Zöldhegyi Liga mellé állt a morva városok szövetsége (Brno, Znojmo, Jihlava, Olomouc) is.⁹ Ezzel szemben Podjebrád mellett kiállt a bohemiai elit és az ország nemességének nagy része. A cseh és a magyar történetírás megegyezik abban, hogy Mátyás serege méreteiben nagyobbnak számított. A különbség a hadsereg sikerességében tér el. Bonfini Mátyás hírnevét növelve mindössze a magyar király sikereit jegyzi le.¹⁰ A magyar hadtörténet legfrissebb összegzése alapján is Mátyás jelentősebb ellenállás nélkül uralma alá hajtja Morvaországot.¹¹ Ezzel szemben a cseh szakirodalom hangsúlyozza, hogy Podjebrád György ne veszi komolyan a háborút és ennek ellenére is Mátyás komolyabb veszteségeket szenved el.¹² Az nem kérdéses, hogy Mátyás messzemenően felkészültebb volt a háborúra. Ez magyarázza, hogy miért is halad annyira sikeresen. A másik tény, hogy Morvaország főként önként átalált Mátyás oldalára, aminek okán nem meglepő, hogy gond nélkül haladhatott előre.

⁵ Homola Tomáš: *Vztahy Uhorského a Českého královstva v druhé polovině 15. století*. 6., 10.

⁶ Kuthan, Jiří: *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců*. Praha. 2010. 18-19.

⁷ 1463-ban Mátyás és III. Frigyes kölcsönös szövetséget kötött annak fejében, hogy Mátyás megkapja a magyar koronát. E. Kovács, Péter: *Matthias Corvinus*. 107.

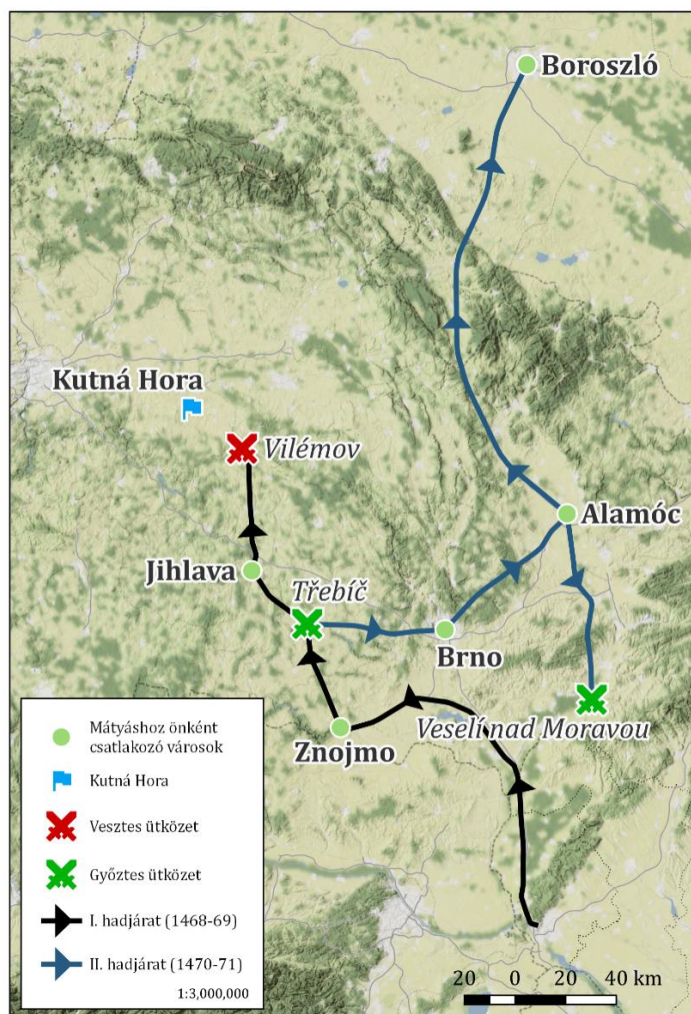
⁸ Arnošt, Denis: *Konec samostatnosti české*. Díl I. Kniha I a II, Jiří Poděbradský, konec doby husitské, Jagellovců. Šolc a Šimáček. Praha. 1932. 96.

⁹ Kalous Antonín: *Matyáš Korvín a moravská královská města* in. Korunní země v dějinách českého státu 2. eds. Bobková Lenka Praha. 2005. 103.

¹⁰ Bonfini: *Mátyás Király: Tíz könyv a magyar történetből*. 61-66.

¹¹ Bárány Attila – B. Szabó János – Veszprémy László: *A késő középkor hadtörténete (1387-1490)* in.: Magyarország Hadtörténete I. A kezdetektől 1526-ig eds.: Hermann Róbert. Budapest. 2017. 291.

¹² Arnošt, Denis: *Konec samostatnosti české* 110-112.



Mátyás 1468-69, valamint 1470-71 közötti hadjárata
Morvaországban

(Forrás: saját kutatás)

A kutatásaim alapján összeállított térkép, ami Mátyás hadjáratának útvonalait ábrázolja, jól mutatja, hogy a magyar uralkodó elsőként a hozzá önként csatlakozó morvaországi városokat vette célba. A térképen szépen látszik, hogy Mátyás mélyebben behatolva a Cseh Korona országaiba, hamar alul maradt. Ez is jól bizonyítja, hogy Mátyás inkább a kedvező körülmények megteremtésében, sem, mint a hadászati zsenialításban jeleskedett. Másik félről Podjebrád György taktikája is látszik, hogy inkább visszahúzódik a befolyása alá tartozó Bohemia országrészbe, amit sikeresen meg is tud védeni.

A két király sokáig személyesen nem ütközött meg egészen

Vilémovig. Mátyás a cseh pénzverdék központját Kutna Horát vette célba, amely geostratégiai szempontból kulcsfontosságú volt az ország elfoglalásának érdekében. Mátyás nem jut el a városig, mivel Vilémovnál sor kerül az említett nagy ütközetre.¹³ Mátyás további sorsát a cseh és a magyar szakirodalom ellentétesen ítéli meg. A cseh szakirodalom szerint Podjebrád György csapatai sikeresen foglyul ejtették a magyar királyt, akit a cseh király elengedett, annak érdekében, hogy békét tudnak kötni. Ezt a lépést a cseh történetírás Podjebrád György egyik legnagyobb hibájának tartja.¹⁴ A magyar szakirodalom szerint az alul maradt magyar király álruhába öltözve kiváló cseh tudása révén sikeresen el tudott

¹³ PÁNEK, Jaroslav – TŮMA, Oldřich (eds.): *Dějiny českých zemí*. 233.

¹⁴ Kalous, Antonín: *Matthias Corvinus (Hunyadi) in Czech Historiography*. in: *Matthias and his legacy. A Debreceni Egyetem Történelmi Intézete Kiadványai*. Debrecen. 2009. 35.

menekülni.¹⁵ Bonfini a csatát meg sem említi, mivel vélhetően nem vetett jó fényt Mátyás udvari propagandájára. A később kialakult Mátyás kultusz valószínűleg így próbálta rehabilitálni a magyar király sikertelenségét. A megegyezés azonban sokkalta fontosabb volt mind a két fél számára, ezért nem meglepő, hogy ha Mátyás fogságba is esett, Podjebrád Györgynek nem állt érdekében őt sokáig foglyul tartani. Ezen a ponton ugyanis a hadjárat lendülete megakadt és a háborús patthelyzetre került sor. Podjebrád ugyanis Mátyás seregének egy részével ütközött meg, mivel a főkapitány Magyar Balázs sem vett részt az ütközetben.¹⁶ Ennek következtében 1469. április 7-én megkezdődtek a béketárgyalások Olomouc városában, ahol a két király mellett jelen voltak a pápai legátusok, valamint a Zöldhegyi Liga vezetője Zdeněk Konopišťský.¹⁷ Podjebrád György úgy vélhette, hogy a pápával, II. Pállal kell elsőként kiegyezni, de a legátusok nem hajlottak egyességre, aminek következtében a béke elmaradt.¹⁸

A Zöldhegyi Liga tagjai látták, hogy sem hadi, sem diplomáciai úton nem jutnak eredményre, ezért 1469-ben Mátyást királyukká választották.¹⁹ Ez természetesen számos nehézségbe ütközött. Mátyás ugyanis nem jutott el Karlštejn váráig, így a cseh koronát sem tudta megszerezni, aminek okán nem vált jogerősen királlyá. A cseh királyi címe inkább csak szimbolikus volt, azonban a címet ettől kezdve leveleiben használta, valamint az elfoglalt területeket magáénak tekintette.²⁰ Mátyás vélhetően ekkorra fő célját (a cseh királyi cím, valamint a főbb gazdasági pontok megszerzése) sikerült véghez vinni, ezért nem meglepő, hogy egyre kevesebb alaklommal volt jelen Morvaországban. Ez a helyzet mart fenn egészen Podjebrád György 1471. március 22-én bekövetkező haláláig. A cseh rendek ugyanis hamar királyukká választották IV. Kázmér lengyel király fiát, Ulászlót.²¹ A későbbi fejezetekben kifejttem, hogy az új király megválasztása miként változtatta meg a háború megítélését.

Ulászló trónra kerülésével a hatalmi pólusok jelentős mértékben átszerveződtek. IV. Kázmér lengyel király innentől közvetlenebb módon is érintett a háborúban. Ennek okán Mátyás hatalmának visszaszorítására 1474-ben Nürnbergben létrejön a három királyi koalíció III. Frigyes – IV. Kázmér – Ulászló között.²² III. Frigyes helyzetéből adódóan nem tudott csatlakozni valós haderővel a cseh-lengyel csapatokhoz, mivel Merész Károly burgundi

¹⁵ Bárány Attila et. al.: *A késő középkor hadtörténete (1387-1490)* 291.

¹⁶ Bonfini: *Mátyás Király: Tíz könyv a magyar történetből*. 59.

¹⁷ Homofa Tomáš: *Vztahy Uhorského a Českého královstva v druhé polovici 15. století*. 17.

¹⁸ Čornej, Petr – BARTALOVÁ, Milena: *Velké dějiny země Koruny české*. 259.

¹⁹ Kuthan, Jiří: *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců*. 19.

²⁰ Kalous, Antonín: *Matyáš Korvín (1443–1490). Uherský a český král*. České Budějovice. 2009. 127.

²¹ E. Kovács, Péter: *Matthias Corvinus*. 107.

²² Kubinyi, András: *Matthias Rex*. 96.

uralkodó fenyegetésével volt elfoglalva. Ezért 1474-ben Kázmér és Ulászló Frigyes nélkül támadja meg Boroszló (Wrocław) városát, ahol Mátyás megerősített helyőrsége legendás győzelmet arat. Erre reagálva Szapolyai István, aki ekkor Szilézia kormányzója és Kinizsi Pál országbíró együttesen fosztogatja a Lengyel Királyság határait.²³ Az események alapján mindenki számára egyértelművé vált, hogy egyik fél sem képes fölénybe kerülni és a háború patthelyzetszerű állapota állandósult.

Az eseményeket végül az 1479. augusztus 12-én megkötött olomouci egyezmény zárta le. A szerződés célja leginkább a kialakult status quo megerősítése, mivel egyik fél sem tudott a másik fölé kerekedni. A szerződés a fennálló helyzetet Mátyás haláláig foglalja magába, ugyanis a magyar király halálával Ulászló visszaválthatja a Cseh Korona országainak elfoglalt részeit. A szerződést a cseh, valamint a magyar pecséttel egyaránt megerősítik és a morva, sziléziai, valamint a felső és alsó lausitzi rendek felesküdtek Mátyásra.²⁴ Végül figyelembe kell venni, hogy Mátyás hivatalosan Morvaország fejedelmévé vált, ahogy az a cseh szakirodalom gyakran használja, azonban a szerződés alapján közösen birtokolják a cseh királyi címet, amint azt a későbbiekben használták is. Az egyezmény eredményt jelentett Mátyás számára, mivel megtarthatta a hódításait, valamint a cseh katolikusoknak is, mivel a szerződés véget a huszitizmus korszakának.²⁵

A háború megítélése

Egy háború megítélése a körülmények és ez események szempontjából általában sokféle lehet. A hasonló a helyzet a dolgozat során vizsgált konfliktus esetében is. Ahogy a bevezetőben már felvázoltam, a konfliktus két nagyon ellentétes perspektívából nagyon különbözően értékelhetjük. Ezért a különböző körülmények okán nevezhetjük a konfliktust keresztes háborúnak, polgárháborúnak, valamint hódító háborúnak is. A fejezet célja, hogy a három megítélés szempontjából bemutassa és felvázolja, hogy a vizsgált morvaországi hadjárat mennyire összetett hadi eseménynek számít.

Podjebrád György hatalmi pozíciója számos jelentős problémát sejtet, ami megkérdőjelezte nemzetközi presztízsét. Saját országán belül ugyan a hatalma megkérdőjelezhetetlen volt, mivel egy neves és vagyonos nemesi családból származott, valamint jelentősebb birtokokkal

²³ E. Kovács, Péter: *Matthias Corvinus*. 108.

²⁴ *Archiv český*. eds.: Palacký, František. Staré písemné památky české i morawské z archivů domácností i cizích. Díl pátý. 386-388.

²⁵ Arnošt, Denis: *Konec samostatnosti české* 150.

rendelkezett. Egyedülállónak számított a Cseh Korona országain belül, hogy az összes országrészből számottevő birtokrendszerrel rendelkezett, ami a legjelentősebb cseh uralkodóházakra sem volt jellemző, mint a Přemysl, valamint a Piast.²⁶ Ennek ellenére nemzetközi szinten a legitimitásával akadtak problémák, mivel Mátyáshoz hasonlóan, nem származott uralkodói dinasztiából.²⁷ A legitimitási problémák mellett Podjebrád György hatalmát a huszita utraquista egyházra kezdte építeni államapparátusát, ami nagy felháborodást váltott ki a katolikus vezetésből otthoni, valamint nemzetközi szinteken egyaránt.²⁸ Ezzel szemben maga a huszita egyház kiépítésének elítélése is kérdéses, mivel Podjebrád György részéről ezt egy ügyes aktuálpolitikai lépésnek is lehet tekinteni. A már említett bázeli compactatum ugyan de jure lehetővé tette Podjebrád György számára ezt a lépést, azonban de facto a pápa II. Pál (1458-1464) egyértelműen elítélte Podjebrád György reformer egyházát és őt magát is eretnekként kezelte.

A cseh eretnekek elleni komolyabb fellépés már II. Pius (1458-1464) idejében elindul, akinek egyértelmű célja volt, hogy eltávolítsa Podjebrád Györgyöt és egyesítse a keresztény egyházat.²⁹ A kereszties eszme a következő pápa II. Pál (1464-1471) idejében bontakozott tovább, amikor számos legátust érkezett a Cseh Korona országaiba. Ezek közé tartozott Rudolf von Rüdesheim Boroszló (Wrocław) püspöke, aki már 1465-től aktívan részt vett a cseh eretnekek elleni mozgalomban a lengyelek segítségével.³⁰ Vele egyidőben Gabriel Rangoni ferences szerzetes diplomatikusabb módon próbálta megtéríteni Podjebrád Györgyöt, azonban sikertelensége okán a pápa inkvizítoraként aktív szerepet vállalt a háborúban.³¹ Végül Lorenzo Rovella ferrarai püspök és teológus nevét is fontos megemlíteni, aki szintén fontos szerepet vállalt az uralkodók IV. Kázmér és Mátyás meggyőzésében.³² A legátusok legfontosabb szerepe a pápa keresztény eszméjének érdekérvényesítése. Jelentős eredményük Vitéz János esztergomi érsek és Tas z Boskovic a cseh katolikus nemesekből álló Zöldhegyi Liga vezetőjének 1465-ös nagyszombati találkozója.³³ A találkozó során kérték fel Mátyást a

²⁶ Felcman Ondřej: *Poděbradové – rod s celokorunní působností (Územní expanze Poděbradů a její odraz v rodovém erbů)* in. Korunní země v dějinách českého státu 2. eds. Bobková Lenka Praha. 2005. 70-72.

²⁷ Kalous, Antonín: *Matyáš Korvín (1443–1490). Uherský a český král.* České Budějovice. 2009. 122.

²⁸ Černý, Vojtech: *Zklamání naděje – Pobyt Matyáše Korvína ve Vratislavi roku 1469.* in. Evropa a čechy na konci Středověku – Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi eds. Eva Doležalová et. al. Praha . 2004. 194.

²⁹ Čornej, Petr – Bartalova, Milena: *Velké dějiny země Koruny české.* 243.

³⁰ Kalous, Antonín: *Plenitudo potestatis in partibus? Papežští legáti a nunciové ve střední Evropě na konci středověku (1450–1526).* Brno. 2010. 209-214.

³¹ Hlaváček Peter: Italský františkán a papežský diplomat Gabriel Rangoni z Verony († 1486) a jeho angažmá ve střední Evropě a Itálii. in.: Evropa a Čechy na konci středověku sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi eds.: Eva Doležalová et. al. Praha 2004. 97.

³² Kalous, Antonín: *Plenitudo potestatis in partibus?* 218-220.

³³ Homol'a Tomáš: *Vztahy Uhorského a Českého královstva v druhé polovici 15. století.* 7.

cseh katolikusok megsegítésére. Ez is jól bizonyítja, hogy a cseh katolikus vezetés próbált küzdeni az eretnokség ellen.

A harc „szent háború” jellegét leginkább a tény bizonyítja, hogy II. Pál 1466. december 23-án kiátkozta Podjebrád Györgyöt és követőit.³⁴ A pápa legcélravezetőbb érdekérvényesítési módszerének számított a kiátkozás, aminek okán egyértelműen nevezhető a csehek elleni hadjárat keresztes háborúnak. Innentől fogva az összes Podjebrád György ellen elkövetett atrocitás egy szent cél érdekében történt. Ez szépen kimutatható a Mátyás és Podjebrád György közötti kommunikációból, ahol Mátyás folyamatosan felszólítja apósát, hogy térjen meg. Bonfini írása is ezt az eszmét támasztja alá.³⁵ Bonfini, mint Mátyás szócsöve is arra utal, hogy a magyar király a háború jogosságát teljes mértékben a keresztes eszmeiségre építette.

Mindezek ellenére a vizsgált fegyveres konfliktust mégsem lehet egyoldalúan szent háborúnak nevezni. Már csak azért sem, mivel a későközépkor korszakára a szent keresztes háborús eszme már leáldozóban volt, amivel Mátyás tisztában volt.³⁶ A konfliktus során ugyanis elemi értékű belföldi ellentétek ütköztek egymással. Ez önmagában ugyan nem jelenti, hogy egy polgárháborúról beszélünk, mivel külföldi haderő is beavatkozott a konfliktusba. A polgárháború jellege mégis abban rejlik, hogy egy főként cseh belföldi ellentét volt a konfliktus alapforrása. Ahogy a korábbiakban már említettem Podjebrád György huszita politikáját nehezen fogadta a továbbra is katolikus eszméket pártoló elit jelentős része. A Podjebrád György politikájával elégedetlen nemesi réteg élére Zdeněk Konopišťský ze Šternberka állt, aki szintén közvetlen konfliktusba került a huszita uralkodóval.³⁷ Podjebrád György politikájával a városok egy jelentős része ugyancsak nem értett egyet, mivel a városi polgárság egy része hű maradt a katolikus egyházhoz. Ezzel szemben az udvar részéről a huszita többségű városok nagyobb támogatást élveztek³⁸, ami az országrészek közötti ellentétet is fokozta. Ez annak köszönhető, hogy a huszitizmus főként Bohemia országrészben terjedt, kivéve Plzeň és České Budějovice városai, ahol továbbra is katolikus eszmeiség uralkodott a vezető réteg körében.³⁹ Ez az eszmei, valamint országrészek közötti ellentét eredményezte összeütközés Mátyás 1468-as csatlakozásáig polgárháborús jelleget öltött.

³⁴ E. Kovács, Péter: *Matthias Corvinus*. 101.

³⁵ Bonfini: *Mátyás Király: Tíz könyv a magyar történetből*. 58.

³⁶ Kosáry, Domonkos: *Magyar külpolitika Mohács előtt*. Budapest. 1978. 12.

³⁷ Arnošt, Denis: *Konec samostatnosti české*. 96., 99.

³⁸ Kalous Antonín: *Matyáš Korvín a moravská královská města*. 103.

³⁹ A két város a Podjebrádelles ligába tartozott annak ellenére, hogy a régió főként a cseh király befolyása alá tartozott. U.O. 102.

Ezek mellett a konfliktust nevezhetjük még, hódító háborúnak, ami a korszellem szempontjából egy dicsőséges hangzás mutat. Ennek ellenére cseh perspektívából ez egy kevésbé pozitív megítélés. Az előző kettővel ellentétben hódító háború jelzővel a magyar források nem illetik az eseményeket. A korabeli források inkább az eretnekek elleni, vagyis keresztes háború, megnevezést szokták használni. Antonio Bonfini is úgy ír, hogy a pápa, II. Pál bízta Mátyást, hogy vonuljon hadba az eretnekek ellen.⁴⁰ Erre jó például szolgálnak a katonai teljesítményekért adott birtokadományok, ahol szintén ezzel a kifejezéssel élnek.⁴¹ Nyilvánvalóan Mátyás államapparátusa nem illethet negatív jelzővel saját királyuk akcióit. Az udvari kommunikáció másik fontos eleme, hogy a király is személyesen igyekszik tájékoztatni alattvalóit, ahogy ezt tette 1468-ban Pozsonyban.⁴² Ebből kifolyólag is ismeretlen megnevezésnek számít a hódító háború. Ezzel szemben a cseh történetírás egyik megalapítója František Palacký, a korabeli cseh források alapján, a csehek egyik kevésbé dicsőséges időszakának tekinti Mátyás megszállását és azt inkább egy idegen hódító hatalom akciójának tekinti. A cseh történész Antonín Kalous Palacký kapcsán már rámutatott, hogy főként a cseh nemzeti eszme kibontakozásának terméke ez a nézet.⁴³ Peter Čornej cseh történész emellett egyértelműen kijelenti, hogy Mátyás törekvése a hatalomnövelés és vagyongyarapítás.⁴⁴ Végezetül maga Bonfini is ugyan az eretnekek elleni küzdelmet jelöli meg fő célul, azonban hozzá teszi biztató beszédében, hogy az elfoglalt területekkel és vagyonnal rendelkezhetnek.⁴⁵ Ez már valahol utal arra, hogy Mátyás látogatását nem rövidtávra tervezte. Attól, hogy a területszerzési ambíció nem volt nyilvánvalóan hangoztatva, attól még Mátyás tisztában volt a háború ezen eredményével.

Vallási ellentétek okozta belföldi és nemzetközi konfliktus, mindenesetre egy ideje már nagy zűrzavart okozott a Cseh Korona országaiban, ami főként az előző két megnevezés jogosságát támasztja alá. Várhatóan a zűrzavarok és a pápa, II. Pál biztatására valamelyik külföldi hatalom előbb utóbb beavatkozott volna az eseményekbe. Ezt a szerepet végül Mátyás vállalta magára. Mátyás uralmának kezdetén mindenki számára egyértelművé vált, hogy nem kívánja folytatni apja, Hunyadi János, törökellenes politikáját és inkább nyugat felé összpontosít.⁴⁶ Ez nyilvánvalóan sokak számára kevésbé volt kedvező. A magyar király azonban egyértelmű

⁴⁰ Bonfini: *Mátyás Király: Tíz könyv a magyar történetből*. ford. Geréb László. 1959. 52.

⁴¹ DL. 16148. regesta.

⁴² DL. 16722. regesta.

⁴³ Kalous, Antonín: *Morava a Matyáš Korvín*. in.: Vlādcové Moravy. eds. Jiří Mitáček. Brno. 2007. 99.

⁴⁴ Čornej, Petr – Bartalová, Milena: *Velké dějiny zemí Koruny české*. 254.

⁴⁵ Bonfini: *Mátyás Király: Tíz könyv a magyar történetből*. 53.

⁴⁶ Tringli, István: King Matthias and the Medieval Hungarian State. in. *Hungarian Quarterly*. eds. Zsófia Zachár. volume 49. summer 2008. 61.

lépéseket tett, hogy Podjebrád György országrészeit uralma alá vonhassa. Elsőként ki kell emelni, hogy Mátyás tudatosan felkészült a beavatkozásra. Az egyház fejénél önként kínálkozott, hogy leszámol az eretnekekkel⁴⁷, valamint hosszabb tárgyalások után 1468-ban Váradon békét kötött a törökkel⁴⁸, hogy erőit egy másik frontra irányíthassa. A beavatkozást követően a városok számára különböző privilégiumokat biztosított⁴⁹, ami kiváló lépés hatalmának biztosítására a régióban. Amennyiben hangoztatott célját betartva tényleg csak a katolikus csehek felszabadítására indult volna útnak, nem lett volna szükséges saját államapparátusát kiterjeszteni Morvaországra. A hódítási jelleget továbbá az a tény is alátámasztja, hogy a későbbiekben a morvaországi lakosok kevésbé voltak elégedettek a magyar király uralmával.⁵⁰

A felsoroltak jól bizonyítják, hogy maga a konfliktus jellegét a cseh és magyar történetírás szerint valóban nehéz pontosan meghatározni, ami egyébiránt jellemző a legtöbb háborúra. Tudjuk jól, hogy egy háború során párhuzamosan látszanak a különböző eszmék, amik a háború jogosságát támasztják alá. Ez főként annak tudható be, hogy egy adott eseményt nem lehet mindössze egyetlen perspektívából vizsgálni, mivel a két különböző fél nyilvánvalóan máshogy látja az eseményeket. Továbbá azt is szem előtt kell tartanunk, hogy egy háború egyetlen esetben sem egyértelmű, azonban a felvázolt körülmények fényében könnyebben megérthetjük az egész folyamat jellegét.

Mátyás morvaországi berendezkedése

Mátyás számára, Morvaország meghódítását követően, fontos volt, hogy sikeresen megvesse lábát. Mivel Morvaország később az olomouci szerződés következtében de-jure is a magyar király fennhatósága alá került. A magyar szakirodalom szinte végképp nem foglalkozik ezzel a kérdéskörrel, ezért a fejezetben a cseh szakirodalom alapján igyekszem bemutatni, hogy miként rendezkedett be a magyar király Morvaországban. Mátyás a korszellemre jellemző módon egy centralizáltnak nevezhető államapparátust igyekezett kiépíteni uralma során. Hátrahagyva a szokásjogra épülő regionális feudalizmust és az udvar által sokkalta bürokratikusabb rendszert igyekezett felépíteni.⁵¹ Ezzel szemben Morvaországban egy hasonló elképzelésre alapuló, de bizonyos részeiben különböző módon próbálta érvényesíteni

⁴⁷ Homola Tomáš: *Vztahy Uhorského a Českého královstva v druhé polovici 15. století*. 7.

⁴⁸ U. O. 12.

⁴⁹ Kalous Antonín: *Matyáš Korvín a moravská královská města*. 107.

⁵⁰ Černý, Vojtech: *Zklamání naděje – Pobyť Matyáše Korvína ve Vratislavi roku 1469*. 194.

⁵¹ Tringli, István: *King Matthias and the Medieval Hungarian State*. 66.

hatalmát. A cseh szakirodalom a Cseh Korona országainak perspektívájából kiindulva Mátyás uralmát egy sokkalta centralizáltabb rendszernek tartják.⁵² Nyilvánvaló, hogy az újonnan hódított területeken nem alkalmazhatta egyből ugyanazon módszereket, mint saját királyságában. Ennek ellenére a cseh nemesség sokkalta érzékenyebb lehetett a centralizációs törekvésekre, ami magyarázza a kétes megítélést.

Első elemként talán a pecséthasználatot lehet megemlíteni. Az uralkodói pecsét a hatalom egyik legjelentősebb szimbóluma volt. Ugyan volt rá precedens, hogy a magyar pecsétet használta a Cseh Korona országainak ügyében, azonban a későbbiekben ezen ügyek intézésére létrejött egy cseh-magyar pecsét, amit csak a meghódított területeken alkalmazott.⁵³ Központosított bürokráciájának kiterjesztése során másik fontos elem, hogy saját bizalmasait helyezi az állami adminisztráció élére. Ezek közül a legfontosabbak Monoszlói Csopor Miklós, aki erdélyi vajda volt, Magyar Balázs a morvaországi hadjárat főkapitánya, valamint Podmaniczky László Szilézia kormányzója.⁵⁴ A tényt, hogy a kinevezett emberek Mátyás egyértelmű kegyeltjei bizonyítja, hogy számos birtokadomány oklevelén szerepel a nevük, mint például Podmaniczky László esetében, hogy morvaországi érdemeiért kap birtokot.⁵⁵ Természetesen nem számít szokatlannak, hogy az államapparátus élére olyan embereket helyez, akik feltétlen bizalmasai. Közvetlen befolyását azzal is növelte, hogy bizonyos morvaországi uradalmakat a Hunyadi birtokrendszerhez csatolt. Erről egy későbbi forrás tanúskodik, amely Mátyás fia Korvin János sorsáról rendelkezik apja halálát követően.⁵⁶ A levélben leírják, mely birtokokat örököli meg Korvin János apja 1490-es halálával. A birtokok között megemlítésre kerül a morvaországi Brodo Hungaricalis (Uherské Hradiště) nevezetű uradalom, amelynek birtoklását a következő király köteles jogerősen biztosítani Korvin Jánosnak.

Ezzel szemben nem lett volna célravezető teljes mértékben félreállítani az összes cseh vezetőt és figyelmen kívül hagyni a helyi szokásjogokat és privilégiumokat. Mátyás tisztában volt vele, hogy kit hogyan szólítson meg, valamint, hogy kinek mivel tartozik a hűsége okán. A Zöldhegyi Liga élére álló Zdeněk Konopišťský ze Šternberka egyben a pápa által kinevezett Morvaország kormányzója címet is birtokolta, amit Mátyás is megerősített.⁵⁷ Mátyás ezzel

⁵² Čechura, Jaroslav: *České země v letech 1437–1526*. Vol. 2. Jagellonci na českém trůně 1471–1526. Prague. 2012. 30.

⁵³ Kalous Antonín: *Matyáš Korvín a moravská královská města*. 123.

⁵⁴ Čornej, Petr – Bartalová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české*. 265.

⁵⁵ DL. 17014. regesta.

⁵⁶ D.L. 37668. regesta.

⁵⁷ Čornej, Petr – Bartalová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české*. 263.

nem csak kifejezte a helyi főméltóságokba vetett bizalmat, hanem kihasználta a körülmények adta lehetőségeket is. Mátyás ugyanis tisztában volt vele, hogy nem csak a köznyugalmat tudja megőrizni, de hasznát is tudja venni a régió körülményeit jól ismerő tisztviselőknek hatalma megerősítésének érdekében. Erre további példaként szolgál, hogy Mátyás a morvaországi Jan Zajíc z Hazmburka kancellárt küldte követként IV. Kázmér lengyel királyhoz.⁵⁸ Emellett, ahogy a korábbiakban már említésre került, a morvaországi és sziléziai városok egyből csatlakoztak Mátyáshoz. A magyar király számára nem volt kétséges, hogy a hűség jutalmat érdemel, ezért később igyekezett a városok privilégiumait saját uralma alatt is megerősíteni. Az összes város ügyében külön szerződések kötöttek: Brünn (1471), Olomouc (1469), Znojmo (1470), Jihlava (1470).⁵⁹ Ezzel nemcsak a városok hűségét nyerte el, hanem a stabilitást is meg tudta őrizni, azzal, hogy nem borítja fel a régóta működő rendszereket. A másik fontos tényező, amivel pozitív visszajelzést igyekezett kiváltani, hogy tiszteletbe tartva a helyi levelezési szokásokat. Az esetek 70 százalékában ugyanis cseh nyelven levelezett, emellett javarészt kisebb arányban latin és német nyelvű levelek kerültek csak elő.⁶⁰ Ez is jól mutatja, hogy a magyar király tisztában volt vele, hogy miként érvényesítheti hatalmát a meghódított területeken.

Ennek ellenére számos forrás és szakirodalom negatív képet fest le Mátyás uralmáról. A cseh tudományos történetírás megalapítója František Palacký szerint ugyanis Mátyás morvaországi uralma a cseh történelem egy sötét időszaka.⁶¹ Azóta már nyilvánvalóvá vált, hogy Palacký elítélő szemlélete a 19. századi nemzeti történetírás természetéből adódik, mivel Mátyás a nemzeti eszme alapjául szolgáló huszitizmus ellen harcolt.⁶² Vojtech Černý tanulmánya alapján a morvaországi elit eleinte szívesen fogadta Mátyás érkezését, mivel elégedetlenek voltak Podjebrád György uralmával, azonban a későbbiekben Mátyás uralma sem felelt meg elvárásainak.⁶³ Černý részint az őt megelőző Palacký féle felfogást folytatta, de bizonyos tekintetben újabb forrásokra is támaszkodik. Ez bizonyítja, hogy a negatív értékelés nem volt teljes mértékben alaptalan. Ennek ellenére mégsem lehet egyértelműen kegyetlen és gonosz uralkodónak beállítani Mátyást, ahogy azt a korabeli reneszánsz költő Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic verseiben⁶⁴ írta.

⁵⁸ U. O. 264.

⁵⁹ Kalous Antonín: *Matyáš Korvín a moravská královská města*. 107.

⁶⁰ U. O. 123.

⁶¹ Kalous, Antonín: *Matthias Corvinus (Hunyadi) in Czech Historiography*. 31.

⁶² U. O. 34.

⁶³ ČERNÝ, Vojtech: *Zklamané naděje – Pobyt Matyáše Korvína ve Vratislavi roku 1469*. 194.

⁶⁴ Csehy, Zoltán: *Szöveggyűjtemény a közép-európai humanista költészet tanításához*. Pozsony. 2019. 36.

Mátyás belföldi érdekérvényesítése

Ahogy az a korábbiakban felvázolásra került, a vizsgált konfliktus jelentős méreteket öltött. Egy nagyobb volumenű beavatkozás során fontos megvizsgálni az eseményekre adott válaszok többrétegűségét is. Ezzel arra próbálok rámutatni, hogy egy háború esetén a hátszág állapota és a közhangulat sorsfordító hatású lehet. A fejezet célja megvizsgálni, hogy Mátyás propagandája milyen módon próbálta megalapozni a háború jogosságát. Az akció mellett a reakciót is szeretném bemutatni, vagyis miként reagáltak a magyar királyság főméltóságai az eseményekre.

A hadjárat során az egyik legfőbb probléma az általánossá vált pénzhiány volt. Mátyás számára folyamatos feladattá vált, hogy kellő mértékű támogatást szerezzen az országából a hadi események finanszírozására. A korszakban ugyanis elterjedté vált, hogy erős zsoldos csapatokat alkalmazzanak, azonban hatalmas források árán sem lehetett a zsoldosokat túlzott ideig hadban tartani.⁶⁵ Ennek okán Mátyás kénytelen volt célravezetően meggyőzni az ország nemességét a háború jelentőségéről. Módszerét tekintve hivatkozik a nemesek előjogaira, ami mindig érzékeny téma. Ezzel szemben felhoz egy sokkalta hatásosabb motivációt az adószedésre, ami a biztonság kérdése. Mátyás a cseh eretnekek fenyegetésére hivatkozva szedi be a rendkívüli hadi adót⁶⁶, ami jelentős mértékben segített finanszírozni a hadjáratait. A Podjebrád György ellen szervezett keresztes hadjárat mellett a nemesség egy jelentős része személyesebb okokból is támogathatta az ügyet, mivel számos esetben megemlézték, hogy a cseh rablólovagok gyakran betörték az országba.⁶⁷ Ezekre alapozva Mátyás a magyar nemesség egy jelentős részét könnyen meggyőzhette, mivel már-már az oszmán fenyegetéshez hasonló problémaként tudta beállítani. Mátyás kiválóan fel tudta mérni és használni, hogy kit mivel tudott meggyőzni. Mire a vizsgált hadjáratra sor került, addigra kézben tartotta a politikai hatalmat a Magyar Királyságon belül.⁶⁸

A jelentős mértékű támogatással Mátyás 1468. március 31-én könnyedén megtudta kezdeni katonai beavatkozását. Az események vegyes eredményt hoztak, ami eleinte nem változtatott a közhangulaton jelentős mértékben. A közhangulat romlását Podjebrád György 1471. március 22-én bekövetkezett halála, valamint a török betörések eredményezték. Ez a két esemény ugyanis egyrészt megdöntötte az alaptézist, amire építette Mátyás a hadjárat

⁶⁵ Kosáry, Domonkos: *Magyar külpolitika Mohács előtt*. 10.

⁶⁶ DL. 39299. regesta.

⁶⁷ DL. 15496. regesta.

⁶⁸ Tringli, István: *King Matthias and the Medieval Hungarian State*. 62.

jogosságát, másrészt a hátország stabilitását. Amikor II. Pál pápa 1466-ban kiátkozza Podjebrád Györgyöt, a keresztes háborút az eretnek husziták és uralkodójuk ellen szervezte. Podjebrád György azonban még halála előtt szerződést kötött IV. Kázmér lengyel királlyal, hogy fia Ulászló (1490-től II. Jagelló Ulászló magyar király) kerül a cseh trónra.⁶⁹ A huszita uralkodó halálát követően megvolt a motiváció Mátyás cseh királlyá választására, azonban a rendek hamarabb választották meg Ulászlót királyuknak.⁷⁰ Ulászló egy legitim uralkodó volt, aki egy jó dinasztiából származott és az egyház számára is megfelelt. Mátyás háborújának jogossága innentől kezdve megkérdőjelezhetővé vált. Mindeközben, mivel a seregek nagy része a Cseh Korona országaiban tartózkodott délről az Oszmán Birodalom felől jelentős hadi atrocitásokra kerül sor.⁷¹ Az Oszmán Birodalom számára a békekötés ugyanis csak időleges volt.⁷² Antonio Bonfini humanista történétíró is úgy számolt be a történetekről, hogy a török kihasználja, hogy az ország hadserege le van kötve és így könnyen be tudott törni a Magyar Királyság területére.⁷³ Összegezve az egész helyzet egy olyan értelmezést is lehetővé tett, hogy a király egy céltalan háborút vív, miközben saját országa stabilitását és biztonságát nem képes biztosítani. A közhangulatot ronthatták egyes perhalasztások és a hivatalos ügyintézés hátráltatása is. Számos forrás bizonyítja, hogy a hazai ügyintézést nehezítette a háború. Erre például szolgál egy levél, amiben Mátyás az erdélyi vajdának ír, hogy Heetheen-i Feyes János ügyeit halasszák el, mivel Morvaországban harcol.⁷⁴

A fokozódó hazai feszültségek csúcspontjává végül az úgynevezett 1471-es Vitéz-féle felkelés vált. Az elnevezést Vitéz János esztergomi érsekről kapta, akit a hagyományok az összeesküvés vezetőjének tartanak. Vitéz János és unokaöccse Janus Pannonius pécsi püspök Mátyás egyik legfőbb támogatói voltak, aminek köszönhetően komoly befolyásra tettek szert. Vitéz Jánosban a király elleni bizalmatlanságot az váltotta ki, hogy az egyházra kivetett adók nem az égetőbb török problémára lettek fordítva.⁷⁵ Emellett Vitéz János közeli kapcsolatban állt a királlyal, azonban tanácsai nem kerültek meghallgatásra.⁷⁶ Fraknói Vilmos szerint ekkorra Vitéz János már nem tartozott Mátyás kegyeltjei közé.⁷⁷ A király iránti bizalmatlanság okán Vitéz János merész tervel állt elő, hogy a lengyel IV. Kázmér fiát

⁶⁹ Kuthan, Jiří: *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců*. 20.

⁷⁰ E. Kovács, Péter: *Matthias Corvinus*. 107.

⁷¹ Tringli, István: *King Matthias and the Medieval Hungarian State*. 63.

⁷² Ágoston, Gábor: *Európa és az oszmán hódítás*. Hadtörténeti Intézet és Múzeum. Budapest. 2014. 75.

⁷³ Bonfini: *Mátyás Király: Tíz könyv a magyar történetből*. 65.

⁷⁴ DL. 37299. regesta.

⁷⁵ Homola, Tomáš: *S kráľom alebo proti kráľovi? Sprisahanie voči Matejovi Korvínovi v roku 1471*. in.: *Historický časopis*, 68, 2, 2020. 231.

⁷⁶ Tringli, István: *King Matthias and the Medieval Hungarian State*. 63.

⁷⁷ Fraknói, Vilmos: *Magyar Századok. A Hunyadiak és a Jagellók kora (1440–1526)*. 242.

Kázmért helyezné a magyar trónra, amiről meg is állapodott a lengyel udvarral.⁷⁸ A Mátyás ellen felkelő urak hamar visszaálltak Mátyás oldalára, aminek következtében a felkelés nem tudott polgárháborúvá terjedni. A lengyel betörés sem vezetett sikerre és IV. Kázmér nem tudta fiát trónra helyezni.⁷⁹ Jan Długosz, lengyel történetíró lejegyzí, hogy a Magyar Királyságból súlyos pestisjárvány érkezett az országba, valamint egyéb természeti katasztrófák is sújtották az országot.⁸⁰ Valószínűleg IV. Kázmér nem volt kellőképpen felkészülve egy külföldi beavatkozásra. Annak ellenére, hogy a felkelés során nem sikerült leváltani a királyt, a felkelés nem tekinthető teljesen eredménytelennek. Mátyás ugyanis 1471. szeptember 1-jén Budán országgyűlést tart, ahol deklarálja, hogy nem vet ki adót a nemesség és az egyház belegyezése nélkül, valamint nem koboz el birtokokat jogtalanul.⁸¹ Ezek ellenére mégsem tartom valószínűnek, hogy az ország nemessége teljes mértékben megelégedte volna a magyar király politikáját és közösen fellázadt volna. Mátyás ugyanis küzdelem nélkül könnyen vissza tudta szerezni alattvalói bizalmát és Kázmér seregével kellett csak megküzdenie.⁸²

A későbbiekben ugyan voltak még atrocitások, amik Mátyás uralmát érintették, azonban azok már kívül esnek a tanulmány keretein. Több megmozdulás is eljutott olyan szintig, hogy megkérdőjelezze Mátyás uralmát. A tanulmánynak ugyan nem célja Mátyás legitimitását körbejárni, azonban fontosnak tartom jelezni az ide vonatkozó néhány adalékot. Ahogy Fraknói Vilmos is leírja, Mátyás több ponton is megsértette a magyar nemesség előjogait.⁸³ Egyértelműen látható, hogy Mátyás jelentősen átszervezi az állam működését és új államapparátust épít fel.⁸⁴ Ezen lépések tekinthetőek despotikus uralkodásnak, azonban fontos azt észben tartani, hogy a korszellemhez hűen ez teljesen természetes folyamatnak számított. Ezt jól tükrözi Niccolo Machiavelli a fejedelem című művében: „*És aki olyan városnak lesz ura, amelynek a szabadság természetévé vált, és nem pusztítja el, várhatja, hogy az fogja elpusztítani*”⁸⁵. Természetesen az idézettel nem arra szeretnék uralni, hogy Machiavelli szavait pejoratív értelemben Mátyás végre szeretne volna hajtani. Mátyás teljesen tisztában volt a korszellemmel és ezért igyekezett saját hatalmát is centralizálni. Ezzel szemben

⁷⁸ Kubinyi, András: *Matthias Rex*. 92.

⁷⁹ Homoľa, Tomáš: *S kráľom alebo proti kráľovi? Sprisahanie voči Matejovi Korvínovi v roku 1471*. 242.

⁸⁰ Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniki Królestwa Polskiego IX-XII*. 65-66.

⁸¹ Homoľa, Tomáš: *S kráľom alebo proti kráľovi? Sprisahanie voči Matejovi Korvínovi v roku 1471*. 232.

⁸² hadtörténet 292.

⁸³ Fraknói, Vilmos: *Magyar Századok. A Hunyadiak és a Jagellók kora (1440–1526)*. 242.

⁸⁴ Kubinyi, András: *Matthias Rex*. 73-75.

⁸⁵ Machiavelli, Niccolo: *A fejedelem*. ford.: Lutter Éva. Budapest. 1987. 28.

Podjebrád György, akit módszereiben hasonlíthatunk Mátyáshoz, hasonló ambíciói végrehajtása során nem járt sikerrel.

Mátyás hadjáratának külpolitikai vonatkozásai

Mátyás morvaországi hadjáratának hordereje messzemenően meghaladta a regionális kereteket. Ahhoz, hogy megértsük az események valós méretét fontos áttekinteni az összeurópai kontextust. A szövetségek és kapcsolatrendszerekből jól látható, hogy Európa korabeli jelentős hatalmai közül igyekezett mindenki állást foglalni a vizsgált konfliktus kapcsán. A szövetségi rendszerekből szépen kiderülnek az európai érdekek és ellentétek.

A Magyar Királyság geopolitikai helyzetéből adódóan a korabeli Európa egyik legégetőbb problémájának küszöbén volt. Az Oszmán Birodalom térhódítása ugyanis közvetlenül fenyegette a Magyar Királyságot. Mátyás apjától Hunyadi János kormányzótól megörökölte Európa védőbástyájának szerepét, amit egyrészt a probléma közelsége miatt, másrészt az összeurópai igények miatt sem utasíthatott el.⁸⁶ Ennek ellenére nagyon hamar nyilvánvaló vált, hogy Mátyás a már klasszikussá vált oszmán fenyegetést más eszközökkel próbálja kezelni. Az oszmán térhódítás továbbra is napirendi pont marad, de Jajca 1463-as sikeres visszafoglalását követően a pápa II. Pál is mellékvágányra helyezi a problémát és az egyház számára sokkalta aktuálisabb cseh eretnekekkel foglalkozott.⁸⁷ Eközben Mátyás külpolitikája is egyre inkább nyugat felé irányult. A magyar király ugyanis részint felhagyott azzal a törekvéssel, hogy egy széleskörű hadjárat keretében az Oszmán Birodalomra végzetes vereséget mérjen.⁸⁸ Nyilvánvalóan tisztában volt, hogy ez amellet, hogy nem célravezető, valószínűleg nem is kivitelezhető. Az oszmán politikától való elfordulást leginkább a Velencei Köztársaság nehezítelte. Velence ugyanis továbbra is közvetlen fenyegetésnek volt kitéve az Oszmán Birodalom irányából. Negroponte szigetének 1470-es ostroma óriási rettegést vált ki a velenceiek körében és látván Mátyás politikai ambícióit egyre inkább elfordulnak a Magyar Királyságtól.⁸⁹

II. Mehmet (1444-1458) az Oszmán Birodalom szultánja és Mátyás számára fontos volt a béke, mivel egyik félnek sem állt érdekében kétfrontos háborút vívni. Mehmet ugyanis ekkor

⁸⁶ BÁRÁNY, Attila: *Magyarország nyugati külpolitikája (1458–1526), Angol–magyar kapcsolatok Mátyás és a Jagellók korában*, Debrecen, MTA, 2014. 38.

⁸⁷ Jászay, Magda: *Velence és Magyarország*. Gondolat kiadó. Budapest. 1990. 157.

⁸⁸ PÁLOSFALVI, Tamás: *From Nicopolis to Mohács, A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389–1526*, Leiden–Boston, Brill, 2016. 228.

⁸⁹ Jászay, Magda: *Velence és Magyarország*. 166.

Uzum Hasan perzsa sah ellen vívott küzdelmeivel volt elfoglalva.⁹⁰ Emellett Mátyás külpolitikai elgondolásainak köszönhetően vált elemi részévé, a közös ellenség bekerítésének taktikája, a magyar diplomáciába.⁹¹ Ennek ellenére mégis komoly problémát okozott, hogy ugyanakkor 1471 nyarán egy nagyjából 40 ezres török hadsereg fenyegette Isztriát és Karintiát,⁹² ami óriási zűrzavart okozott a régióban, mivel Mátyás továbbra is a Cseh Korona országaival volt elfoglalva. Emellett, ahogy a korábbiakban erről már szó volt, Mátyás háborújának legitimitása is elveszett, ami rossz fényt vetett az uralkodóra.

A törökellenes küzdelem mellett a morvaországi hadjárat a Német-római Császárság belpolitikáját is jelentős mértékben befolyásolta. Ez a szál leginkább a cseh királyi cím, valamint a császári cím megszerzésével áll összefüggésben. Mátyás ugyan hivatalosan egyiket sem szerezte meg, azonban a cseh királyi címet használta és erre alapozva a császári címet is megpályázta, ami már önmagában bizonyítja diplomáciai mozgásterének horderejét. Mátyás birodalmi törekvéseinek kérdésköre túlmutatna a tanulmány keretein ezért részletesebben nem is kívánom taglalni, azonban a magyar király széleskörű kapcsolati rendszerét a birodalmon belül szépen mutatja, hogy kik ismerték el cseh királynak. Koronázását követően ugyanis a régióban működő legátusuk elismerik Mátyást cseh királynak azonban az egyház feje II. Pál nem. Erre már csak a következő pápa, IV. Szixtus (1471-1484) által 1472-ben kerül sor.⁹³ Ezzel szemben, az érdekek okán, a bajor Wittlesbach ház hercegei előként ismerik el Mátyás cseh királyi címét. Emellett a szász választófejedelem is elismeri cserébe, hogy Mátyás elismeri a szászok jogait.⁹⁴ Mátyás ugyancsak jelentős külpolitikai bravúrja, hogy a zerbsti konferencián sikeresen kibékíti a Wettineket és a Hozenhollerneket, akik ezért támogatásukról biztosítják.⁹⁵ Mátyás cseh királyi címének elismerése szimbolikus gesztus a szövetség és kölcsönös tisztelet jegyében. Összegezve tehát Mátyás a birodalmon belül is jelentős befolyásra tett szert, ami jogosan teszi fel a kérdést, hogy milyen mértékben volt esélyes a császári címre.

Röviden érdemes áttekinteni a Mátyás és Podjebrád György közötti konfliktus cseh oldalát is. Podjebrád György talán legnagyobb ellenségének maga a római pápa számított. Podjebrád György részéről megvolt a törekvés, hogy jó színbe tüntesse fel magát a pápánál, de ez végül

⁹⁰ U. O. 167.

⁹¹ Kosáry, Domonkos: *Magyar külpolitika Mohács előtt.* 23.

⁹² PÁLOSFALVI, Tamás: *From Nicopolis to Mohács, A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389–1526.* 236.

⁹³ Kuthan, Jiří: *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců.* 24.

⁹⁴ BÁRÁNY, Attila: *Magyarország nyugati külpolitikája (1458–1526), Angol–magyar kapcsolatok Mátyás és a Jagellók korában.* 41-42.

⁹⁵ U. O. 43.

a kiátkozásával ért véget. Podjebrád György ennek ellenére nem adja fel hírnevének tisztázását. A sikertelenség okán Podjebrád György más külpolitikai irányvonalakat keresett. III. Frigyessel is megpróbált eleinte szövetségre lépni, azonban erre nem került sor, ezért végül a francia királynál a Valois XI. Lajossal (1461-1483) sikerült szövetségre lépnie.⁹⁶ Ennek a szövetségnek a háttérében azonban egy sokkalta szövevényesebb hálózat rejlik. A Valois XI. Lajos egyik legnagyobb ellenfelének Burgundia hercege Merész Károly számított. Mátyás emellett tisztában volt, hogy Merész Károly III. Frigyessel is szemben állt, ezért ügyesen kihasználva a helyzetet szövetségre tudott lépni a burgundi uralkodóval.⁹⁷ Az úgynevezett „ellenségem ellensége az én barátom” elv alapján tudta Podjebrád György kiterjeszteni diplomáciai mozgástérét a Francia Királyság irányába, akárcsak Mátyás a burgundi udvarra.

A vizsgált korszakban Mátyás külpolitikájának az egyik legfontosabb pillére a dinasztikus politika volt. Mátyás és Podjebrád György ezen a ponton is hasonlítanak, mivel a két uralkodó egyike sem egy elismert királyi dinasztiából származott. Ugyan Mátyás uralkodását úgy kezdte, hogy Podjebrád György lányával Podjebrád Katalinnal házasságot kötöttek, de Katalin halálával ez külpolitikai kötelék, valamint a dinasztikus politika is megszűnt. Ebből a szempontból fontos ez a vonal, mivel Mátyás dinasztikus politikája párhuzamos módon bontakozott ki nyugati külpolitikájával.

Mátyás dinasztikus törekvése olyannyira kiterjedt perspektívát mutatott, mint külpolitikája. A Wettin III. Albrecht szász választófejedelemmel kötött szövetsége révén szeretett volna a dinasztiából házasodni⁹⁸, azonban ezt nem koronázta siker. Miután Morvaország nagy részét sikerült oldalára állítani, a megszerzett diplomáciai potenciállal két cseh diplomatát, névszerint Jan Zajíc z Hazmburka és Doleš z Boskovíc, küldött Krakkóba. A küldetés célja az volt, hogy megszerezzék Mátyásnak a lengyel király IV. Kázmér lányát Hedviget.⁹⁹ Ennek ellenére a lengyel király inkább Podjebrád György irányába orientálódott, aminek az eredményeként 1469 júniusában a cseh országgyűlés elfogadta Ulászlót a cseh trónörökösnek.¹⁰⁰ Végül még fontos kiemelni Mátyás és III. Frigyes kapcsolatát a dinasztikus politika kérdésében. Mátyás 1470. február 11. és március 11. között III. Frigyessel tárgyalt, ahol próbálta megszerezni a császár lányát Kunigundát, azonban a tárgyalás sikertelenül

⁹⁶ Homofa, Tomáš: *Vztahy Uhorského a Českého královstva v druhé polovici 15. století*. 11.

⁹⁷ BÁRÁNY, Attila: *Magyarország nyugati külpolitikája (1458–1526), Angol–magyar kapcsolatok Mátyás és a Jagellók korában*. 41.

⁹⁸ BÁRÁNY, Attila: *Matthias Corvinus and Charles the Bold*. *Chronica* 12 (2012-2016) 69-70.

⁹⁹ Čornej, Petr – Bartalová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české*. 264.

¹⁰⁰ Čornej, Petr – Bartalová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české*. 264.

zárult, mivel Mátyás szó nélkül távozik, és a diplomáciai viszony méginkább megromlott.¹⁰¹ Mátyás dinasztikus politikája végül a nápolyi udvarban talált sikerre, azonban ez már nincs közvetlen hatással a vizsgált konfliktusra. A többi szövetségi rendszer ugyanis főként a morvaországi hadjárat okozta reakció okán alakult ki.

A felvázoltak alapján jól láthatjuk, hogy Mátyás külpolitikai mozgástere számottevően túlmutatott a regionális kereteken. Podjebrád György külpolitikai mozgástere szintén túlmutatott a regionális kereteken, azonban az eretneknek titulálása és elszigetelése mutatja, hogy Mátyás a diplomácia útvesztőjében sikeresen Podjebrád György fölé kerekedett.

¹⁰¹ Kubinyi, András: *Matthias Rex*. 90.

Összegzés – Konklúzió

Hunyadi Mátyás külpolitikai történetét tekintve kijelenthetjük, hogy Morvaországi hadjárata nyugati külpolitikájának ugródeszkájaként szolgált. Az 1463-as bécsújhelyi szerződést követően fordult nyugat felé és kezdte kiépíteni politikai mozgásterét. A folyamat csúcspontjának elsőként a cseh királlyá választása, valamint a császári cím megpályázása számított. Egyértelműen látszik, hogy a bécsújhelyi szerződés idejében főként regionális körökben, míg az olomouci szerződés megkötésére már egy Európa szerte befolyással bíró uralkodónak számított. A folyamat során láthattuk, hogy törekvéséhez nem volt elegendő mindössze egy hadjáratot vezetni Morvaországba, hanem számos tárgyalás, politikai ismeretség és némi szerencse is szükséges volt.

Mátyás morvaországi hadjáratát az uralkodó megítélése során a kulturális emlékezet egy vitézi bravúrnak tekinti. Ennek ellenére láthattuk, hogy a fegyveres konfliktus során, mint például a Vilémovi ütközet, ahol Podjebrád György teljes erejével nézett szembe, messze alulmaradt. A sikertelenséget bizonyítja az is, hogy Bonfini erről az eseményről nem ír semmit. A sikere mégis abban látszik, hogy még ekkor is előnyére tudta fordítani a helyzetet. A hadjárat során tehát kijelenthetjük, hogy Mátyás sikere nem annyira hadászati zsenialitásában, hanem kiváló tárgyalókészségében rejlett. Kiváló meggyőzőképességét az is igazolja, hogy a konfliktus megnevezésével is problémába ütközünk. Mátyás tisztában volt vele, hogy a keresztes eszme már leáldozóban van, azonban mégis sikeresen fel tudta használni a pápa legcélravezetőbb eszközét saját politikai érdekérvényesítésére. Összességében tehát abban az időszakban mikor már a szent háború már csak egy semmitmondó gesztussá kezdett válni, Mátyás sikeresen ki tudta használni. Ehhez viszont nem a csataterén, hanem a tárgyalóasztalnál kellett, hogy helytálljon.

Az ideális meggyőzőkészsége volt az, amivel vetélytársa Podjebrád György fölé tudott emelkedni. Podjebrád György ugyanis hasonlóan sikeresen alkalmazta a közös ellenfél bekerítésének taktikáját. Ennek ellenére míg a csataterén sikeresen körbekerítette és foglyul ejtette Mátyást, addig a diplomácia küzdőterén végig alul maradt. Ezt bizonyítja, hogy a pápa mellett III. Frigyes is csak később tudta oldalára állítani. Ugyan a cseh-lengyel-osztrák koalíció már nem Podjebrád György eredménye, azonban Mátyás ezt is sikeresen ki tudta játszani, ugyanis Frigyes sosem volt képes fegyveresen csatlakozni a konfliktusba, mivel folyton Mátyás szövetségeseivel a burgundi Merész Károllyal volt elfoglalva. Mátyás végig képes volt a külpolitika egyik legnagyobb veszélyét az elszigetelődést elkerülni.

A két párhuzamos uralkodó Mátyás és Podjebrád György között talán a legnagyobb különbség, hogy az eszme, amire érdekérvényesítési törekvéseiket alapozták változóan volt sikeresen. Mind a két uralkodó tisztában volt vele miként tudja propagandaként felhasználni a körülményeket, hogy saját hatalmát erősítse. Ahogy Mátyás a keresztes eszmére építette fel a háború jogosságát úgy Podjebrád György a huszitizmus jegyében centralizálta saját országát. A nemzetközi politikában, azonban Podjebrád György huszita eszméje kevésbé számított elfogadhatónak, ami vélhetően a cseh király kudarcát elősegítette. Ez a sikertelen próbálkozás eredményezte Podjebrád György alulmaradását Mátyással szemben. Ennek ellenére dinasztikus politikájában mégis nagyobb sikereket ért el. Dinasztiát neki sem sikerült ugyan alapítania, azonban halálát követően az általa választott Ulászló követte a trónon. Ebből a szempontból nem nevezhető Podjebrád György politikája kudarcnak.

Végül a legnagyobb eredményként a magyar szakirodalom számára kevésbé ismert morvaországi berendezkedést is sikerült felvázolni. Láthattuk, hogy Mátyás legnagyobb sikerének az számít, hogy mindig tudta, hogy mikor, kit és hogyan kell megszólítani. Nem véletlen tehát, hogy hatalmának kiterjesztése során elsőként a helyi főméltóságok jogos hatalomgyakorlását őrizte meg, de saját bizalmasait is sikeresen beépítette a helyi bürokráciába. Ezzel meg tudta őrizni a régió stabilitását, elkerülve a felkeléseket, de mégis követlen rálátása volt a dolgok működésére.

Felhasznált Irodalom

Cseh szakirodalom

Archiv český. eds.: Palacký, František. Staré písemné památky české i moravské z archivů domácích i cizích. Díl pátý.

ARNOŠT, Denis: *Konec samostatnosti české. Díl I. Kniha I a II*, Jiří Poděbradský, konec doby husitské, Jagielovci. Šolc a Šimáček. Praha. 1932.

ČECHURA, Jaroslav: *České země v letech 1437–1526. Vol. 2. Jagellonci na českém trůně 1471–1526*. Prague. 2012.

ČERNÝ, Vojtech: *Zklamané naděje – Pobyt Matyáše Korvína ve Vratislavi roku 1469*. in. Evropa a čechy na konci středověku sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi eds.: Eva Doležalová et. al. Praha 2004.

ČORNEJ, Petr – BARTALOVÁ, Milena: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek VI., 1437–1526. 2007.

PÁNEK, Jaroslav – TŮMA, Oldřich (eds.): *Dějiny českých zemí*, Praha, Universita Karlova, 2018.

FELCMAN Ondřej: *Poděbradové – rod s celokorunní působností (Územní expanze Poděbradů a její odraz v rodovém erbu)* in. Korunní země v dějinách českého státu 2. eds. Bobková Lenka Praha. 2005.

HLAVÁČEK Peter: *Italský františkán a papežský diplomat Gabriel Rangoni z Verony († 1486) a jeho angažmá ve střední Evropě a Itálii*. in.: Evropa a Čechy na konci středověku sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi eds.: Eva Doležalová et. al. Praha 2004.

HOMOĽA Tomáš: *Vzťahy Uhorského a Českého kráľovstva v druhej polovici 60. rokov 15. soročia*. in.: Historický časopis. ročník 64. číslo 1. Bratislava 2016.

HOMOĽA, Tomáš: *S kráľom alebo proti kráľovi? Sprisahanie voči Matejovi Korvínovi v roku 1471*. in.: Historický časopis, 68, 2, 2020.

KALOUS, Antonín. *Matyáš Korvín (1443–1490). Uherský a český král*. České Budějovice. 2009.

KALOUS Antonín: *Matyáš Korvín a moravská královská města* in. Korunní země v dějinách českého státu 2. eds. Bobková Lenka Praha. 2005.

KALOUS, Antonín: *Plenitudo potestatis in partibus? Papežští legáti a nunciové ve střední Evropě na konci středověku (1450–1526)*. Brno. 2010.

KALOUS, Antonín: *Matthias Corvinus (Hunyadi) in Czech Historiography*. in. Matthias and his legacy. A Debreceni Egyetem Történelmi Intézet Kiadványai. Debrecen. 2009.

KUTHAN, Jiří: *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců*. Praha. 2010.

PALACKÝ, František: *Věk Jagelonský, králování Vladislava II. a Ludvíka I. od roku 1471 do roku 1526*. in.: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Praha. 1938.

Magyar szakirodalom:

ÁGOSTON, Gábor: *Európa és az oszmán hódítás. Hadtörténeti Intézet és Múzeum*. Budapest. 2014.

BÁRÁNY, Attila: *Magyarország nyugati külpolitikája (1458–1526), Angol–magyar kapcsolatok Mátyás és a Jagellók korában*, Debrecen, MTA, 2014.

BÁRÁNY, Attila: *Matthias Corvinus and Charles the Bold*. *Chronica* 12 (2012–2016).

BÁRÁNY, Attila – B. Szabó János – Veszprémy László: *A késő középkor hadtörténete (1387–1490)* in.: *Magyarország Hadtörténete I. A kezdetektől 1526-ig* eds.: Hermann Róbert. Budapest. 2017.

CSEHY, Zoltán: *Szöveggyűjtemény a közép-európai humanista költészet tanításához*. Pozsony. 2019.

E. KOVÁCS, Péter: *Matthias Corvinus*. Budapest. 1990.

FRAKNÓI, Vilmos: *Magyar Századok. A Hunyadiak és a Jagellók kora (1440–1526)*.

JÁSZAY, Magda: *Velence és Magyarország*. Budapest. 1990.

KOSÁRY, Domonkos: *Magyar külpolitika Mohács előtt*. Budapest. 1978.

KUBINYI, András: *Matthias Rex*. Budapest. 2008.

PÁLOSFALVI, Tamás: *From Nicopolis to Mohács, A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389–1526*, Leiden–Boston, Brill, 2016.

Források

Machiavelli, Niccolo: *A fejedelem*. ford.: Lutter Éva. Budapest. 1987.

Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniki Królestwa Polskiego IX–XII*.

Bonfini: *Mátyás Király: Tíz könyv a magyar történetből*. ford. Geréb László. 1959.

DL. 16148. regesta.

DL. 16722. regesta.

DL. 17014. regesta.

DL. 39299. regesta.

DL. 15496. regesta.

DL. 37668. regesta

DL. 37299. regesta.